

ГОЛОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Анотація. Розглянуто економічну сутність ефективності праці на підприємстві. Визначено основні напрями підвищення ефективності праці на підприємстві в сучасних умовах.

Аннотация. Рассмотрена экономическая сущность эффективности труда на предприятии. Определены основные направления повышения эффективности труда на предприятии в современных условиях.

Annotation. The economic essence of work efficiency at the enterprise is considered. The basic directions of increase of work efficiency at the enterprise in modern conditions are defined.

Ключові слова: ефективність праці, персонал, мотивація, організація праці, робоче місце.

Праця відіграє ключову роль у функціонуванні підприємства. На сьогодні головною метою будь-якого підприємства є виробництво товарів і послуг для задоволення потреб споживачів при мінімальних витратах. Якість і вартість виробленої продукції безпосередньо залежить від виробничого процесу. Тому для ефективної роботи підприємства потрібно вдосконалювати всі елементи праці.

Протягом останніх років проблеми ефективності праці привертала увагу багатьох учених-економістів, таких як Осіпов В. І., Березін О. В., Бутенко Н. В., Кривов'язюк І. В., Горбонос Ф. В. та ін. [1 – 4].

Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування і розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності праці в сучасних умовах господарювання.

Персонал підприємства – це люди, працівники, зайняті на підприємстві виконанням усіх функцій, обумовлених виробничим призначенням підприємства [1, с. 228].

Стимулювання працівників з метою спонукання їх до продуктивної праці було і лишається серйозною проблемою. Люди переважно спрямовують свої зусилля не на підвищення ефективності праці, а на здобуття тих чи інших матеріальних благ. На підприємстві, як і в цілому в Україні, потрібно переходити до практики загальнодержавної системи стимулювання, яка б максимально відповідала здібностям, потребам та інтересам працівників [2, с. 116].

Як відомо, існує декілька моделей систем мотивації праці – шведська, польська, японська, американська, німецька, французька, англійська, і з метою поліпшення мотивування працівників потрібно використовувати окремі положення кожної:

встановлення величини оплати праці з урахуванням професійної майстерності, віку, стажу роботи, результативності праці, застосування системи довічного найму;

встановлення премій, надбавок за безпомилкову роботу;

індивідуалізація оплати праці;

надання за рахунок підприємства суттєвої соціальної допомоги;

стимулювання якості праці та конкуренції, активної участі працівників у діяльності підприємства.

Прагнення до більшого виробітку може спричинити погіршення якості роботи, тому можна віддати перевагу погодинному обліку механізованої праці. Отже, потрібен творчий та обґрунтований підхід до вибору форм праці, бо в одних випадках доцільно буде перейти до погодинної оплати, в інших – до відрядної.

Що стосується нематеріальної мотивації, то варто використовувати принципи управління персоналом, стимулювання, на яких базувалися діяльність і прогресивний розвиток більшості провідних компаній світу:

людина повинна отримувати задоволення від роботи, відповідати за неї, бути особисто причетною до результатів, відчувати важливість своїх дій для когось;

слід надавати людині можливість виражати себе у праці, пізнавати себе в її результатах;

потрібно забезпечувати позитивний мікроклімат і створювати творчу обстановку в колективі;

має бути забезпечена можливість кар'єрного зростання, але це не означає обов'язкове отримання керівної посади, а передбачає максимально повне розкриття потенціалу особистості;

слід заохочувати ініціативу, досягнення працівників [2, с. 121].

Система мотивації у сукупності дозволить не тільки створити сприятливе середовище, а стане передумовою економічної ефективності на підприємстві.

Організація праці на підприємстві є складовою частиною великої системи – організації процесу виробництва. Разом з тим вона складається з таких елементів: організація кооперації праці робітників, які використовують окремі частини роботи; організація робочих місць; розробка й застосування прийомів і методів праці; підготовка і контроль умов праці; нормування праці робітників.

Наукова організація праці є процесом удосконалення організації праці на основі досягнень науки і кращого досвіду. Наукова організація праці вирішує комплекс економічних, соціальних і психологічних завдань: економія

робочого часу і підвищення продуктивності праці; підтримка високого рівня працездатності працівників, подолання одноманітності, монотонності трудових процесів; підвищення ступеня змістовності, привабливості праці.

Перший з основних напрямів планування наукової організації праці в об'єднаннях і на підприємствах – удосконалення форм розділення і кооперації праці з урахуванням вживаної техніки і технології виробництва, розширення зон обслуговування, впровадження колективних форм організації праці, включаючи створення комплексних і спеціалізованих бригад, ширше поєднання професій і спеціальностей.

Колективний підряд є прогресивним методом господарювання, заснованим на використанні переваг колективної організації праці і її оплати за кінцевими результатами і внутрішньовиробничому господарському розрахунку.

Виробнича бригада є формою організації і кооперації праці робітників, виступає первинною ланкою трудового колективу підприємства, що об'єднує працівників для спільного і найефективнішого виконання виробничого процесу.

Ефективність бригадної форми організації праці значною мірою залежить від чіткого і повного проектування бригад, правильного визначення робочих зон бригад, добре організованого планування і обліку роботи бригад. Проектування бригадної організації праці є розробкою комплексу рішень, що визначають оптимальну кількість і професійно-кваліфікаційний склад бригад, їх робочі зони, виробничо-технологічні і організаційно-економічні взаємозв'язки, системи планування, нормування, оплати праці. Під робочою зоною бригади розуміється закріплена за бригадою зона прикладання її праці, що включає виробничу площу, устаткування, технологічне і організаційне оснащення, індивідуальні і колективні робочі місця [3, с. 237].

Індивідуальна форма організації праці виражається у тому, що розподіл завдань, облік їх виконання здійснюється в розрізі кожного робочого місця, по кожному робітнику. Ця форма організації праці не створює повної можливості пов'язати оплату праці з кінцевим результатом роботи цеху, підприємства, оскільки для підвищення продуктивності праці постійно розвивається спеціалізація кожного робочого місця на основі поглиблення розподілу праці [1, с. 238].

Другим найважливішим напрямом планування впровадження наукової організації праці є вдосконалення організації і обслуговування робочих місць.

Залежно від категорії працівників робочі місця можуть бути трьох видів: робочі місця робітників, робочі місця службовців основної діяльності, робочі місця робітників неосновної діяльності. Далі робочі місця розподіляються у розрізі професій робітників та службовців.

За кількістю працівників робочі місця поділяються на індивідуальні та колективні. Колективним називається таке робоче місце, яке протягом зміни обслуговується декількома робітниками без закріплення за кожним з них індивідуальної робочої зони. Індивідуальним є робоче місце, яке протягом зміни обслуговує один робітник.

За кількістю робочих змін робочі місця поділяються на однозмінні, двозмінні, тризмінні і чотиризмінні.

За ознакою кількості устаткування робочі місця поділяються на багатоверстатні, одноверстатні та без устаткування.

Особливо важливе значення має групування робочих місць за ступенем механізації праці: робочі місця із застосуванням ручної праці, механізовані робочі місця, автоматизовані робочі місця, робочі місця по наладці та ремонту устаткування.

Якщо одночасно розмістити в одній зоні працівників ручної і механізованої праці, то це обов'язково погіршить умови праці, а отже, і її продуктивність, бо при механізованій роботі використовують механічне обладнання, яке може видавати різноманітні шуми та вібрації, які, у свою чергу, будуть слугувати перепорою для нормальної роботи працівників ручної праці.

Для сучасного підприємства важливо, щоб кількість працівників співпадала з потрібною кількістю робітників для виявлення поставленої мети. Недостатня кількість працівників або, навпаки, їх надлишок обов'язково призведуть до нераціональної роботи підприємства і зайвих фінансових втрат. У зв'язку з цим планування робочих місць на підприємстві вирішує такі завдання: досягнення і подальша підтримка збалансованості кількості робочих місць і кількості працюючих; збільшення обсягів виробництва продукції і зниження її собівартості за рахунок якісного вдосконалення наявних робочих місць і скорочення малоефективних.

Отже, ефективність використання персоналу безперечно впливає на роботу підприємства. Виходячи з цього, потрібно максимально раціоналізувати його роботу. Завдяки таким заходам, як правильне визначення кількості працівників, їх розташування, розподіл і кооперація, мотивація праці, можливо не тільки зменшити витрати, а й покращити сам процес виробництва та забезпечити високу якість продукції.

Наук. керівн. Мельник В. І.

Література: 1. Осіпов В. І. Економіка підприємства : підручник / В. І. Осіпов. – Одеса : Вид-во "Маяк", 2005. – 320 с. 2. Березін О. В. Економіка підприємства : навч. посібн. / О. В. Березін, Л. М. Березіна, Н. В. Бутенко. – К. : Вид-во "Каравелла", 2009. – 328 с. 3. Горбонос Ф. В. Економіка підприємства : підручник / Ф. В. Горбонос, Г. В. Черевко, Н. Ф. Павленчик. – К. : "Знання", 2010. – 345 с. 4. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика підприємства: теорія, методологія та практика застосування : монографія / Кривов'язюк І. В. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 260 с.